

Scharle Ágota: Mennyivel nőtt a foglalkoztatás 2008 óta Magyarországon¹

(Kivonat)

A tanulmány a foglalkoztatás 2010 óta tartó bővülésének mértékét és annak okait vizsgálja. A szerző arra a kérdésre keresi a választ, hogy valódi-e ez a megfigyelt növekedés vagy statisztikai látszat, és hogy a javulás mennyiben tulajdonítható demográfiai folyamatoknak és mennyiben a szakpolitikai lépéseknek?

Jelen kivonat a tanulmány megállapításai közül főként a közfoglalkoztatásra vonatkozókat tárgyalja.

Elsőként a szerző a KSH foglalkoztatási és munkanélküliségi adatainak korrigálását végzi el. Megállapítja, hogy a biztató adatokat a.) a közfoglalkoztatás bővülése, illetve a képzésen résztvevő közfoglalkoztatottak statisztikai számbavételének módja, b.) a külföldön dolgozók számának növelése, illetve c.) az adatfelvétel mintájának változása is szépíti.

A legjelentősebb mértékű torzítást a szerző szerint a közfoglalkoztatás gyakorolja, amelyik kétféle módon is javította a statisztikát. Egyrészt mértékénél fogva, amelyik újabban már a téli hónapokban sem mutat csökkenést, másrészt az adatfelvétel kérdéseinek változásán keresztül, hiszen 2014-től a MEF alapján a képzésben lévő közfoglalkoztatottak is a foglalkoztatottak közé számíthatók. A közfoglalkoztatottak foglalkoztatottak közé történő besorolása több szempontból is problémás. Ezáltal a foglalkoztatási rátát a munkaerőpiac autonom folyamatai mellett az állam adminisztratív jellegű beavatkozása is befolyásolja. A béreket nem a piac, hanem az állam alakítja ki, és közfoglalkoztatottak nem a bérek alapján választják ki a közmunkát, hanem a munkaügyi kirendeltség ajánlata alapján döntenek. Ráadásul a létszámkeret kialakítása felülről történik: a Belügyminisztérium által kiadott létszámkeretet igyekeznek a korlátok között értelmesen kitölteni.

A közfoglalkoztatás nélkül számított foglalkoztatási ráta 2015 első negyedében a hivatalos 62,4% helyett 59,7% volt. A másik oldalon, ha a közfoglalkoztatottakat munkanélkülinek tekintjük, a munkanélküliségi rátára 7,8 % helyett 12%-os mértéket kapunk. A 2010-es mélyponthoz képest a foglalkoztatás 4-4,5%-kal emelkedett, s jöllehet a javulás a

¹ in.: Társadalmi Riport 2016, TÁRKI, Budapest, 2016

<http://www.tarki.hu/hu/publications/SR/2016/03scharle.pdf> (utolsó letöltés ideje: 2016.11.08.)

visegrádi országok viszonylatában is jelentős, ezzel együtt is, kelet-közép-európai vetélytársaink közül egyedül Romániát sikerült utolérni.

A következő nagy szerkezeti egységben a szerző a 2008 és 2015 első negyedévi (hivatalos) MEF adatait elemzi Oaxaca-Blinder dekompozíciós eljárással. Megállapítja, hogy a magyar népesség alacsonyabb iskolázottsága többé – kevésbé megmagyarázza a 2008. évi foglalkoztatási szint Szlovákiához és Lengyelországhoz viszonyított elmaradását. Jóllehet a bolgár és a román összetétel kedvezőtlenebb, előbbinél egyes munkavállalói csoportok magasabb foglalkoztatási aránya (paraméter hatás), utóbbinál pedig általános szintbeli eltérés (konstans hatás) ellensúlyozza ezt.

A 2008. évi és a 2015. évi magyar foglalkoztatási szint összehasonlításakor a szerző a közfoglalkoztatottakat nem-dolgozóknak tekintette és a mintából kivette a külföldön dolgozókat, valamint a nappali tagozaton tanulókat. Megállapítja, hogy a népesség kor és iskolázottság szerinti összetétele keveset javult. A foglalkoztatási szint 7 év alatt bekövetkező változását nem demográfiai, hanem szakpolitikai és gazdasági folyamatok mozgatták. Az általános, minden munkavállalói csoport foglalkoztatását érintő konstans hatás jelentős, és egészen 2014-ig csökkentette a foglalkoztatást. A paraméterhatás korosztályonként és nemenkénti vizsgálata kimutatta, hogy 2013-ig az 55-64 évesek foglalkoztatási rátája fokozatosan emelkedik, és 2008-hoz képest 2013-ban már 4,4 százalékponttal növelte a foglalkoztatási szintet. A 45-54 évesek hozzájárulása kisebb ugyan, de még szintén jelentős.

Összegzésként a szerző megállapítja, hogy a foglalkoztatási szint mögött meghúzódó szakpolitikai intézkedés feltehetően a nyugdíjazási szabályok szigorítása, pontosabban, a korhatár 2012 és 2018 közötti fokozatos felemelése, illetve a korai nyugdíjazási formák megszüntetése, valamint a rokkantsági nyugdíjak szigorítása volt.

A szerző közfoglalkoztatottak számbavételére vonatkozó értékelése, miszerint „A közmunkások száma torzítja a munkaügyi statisztikát”, vitatható. A nemzetközi gyakorlatban az állam által teremtett/támogatott munkahelyek, az atipikus foglalkoztatottság különböző formái esetén fel sem merül, hogy azok torzítják a foglalkoztatási statisztikákat. Ha elfogadnánk ezt az érvelést, akkor pl. a német mini-jobs-okat sem kellene számolni a foglalkoztatottak közé stb. A statisztika dolga itt az, hogy ténylegesen bemutassa a foglalkoztatottak szegmentáltságát, vagyis azt, hányan dolgoznak közfoglalkoztatásban, egyéb, 'atipikus' foglalkoztatási formákban stb. Ennek a statisztika megfelel. Azt hogy a számokat hogyan értelmezik egyes kutatók nyilván értékvalasztásuk kérdése.

Tényszerűen cáfolható az a számítás, hogy ha a közmunkásokat munkanélkülinek számolnánk, akkor 12%-ra emelkedne a munkanélküliségi ráta. Ez a kijelentés ugyanis nem veszi figyelembe, hogy a közfoglalkoztatottak jelentős része korábban inaktív volt. Így a közfoglalkoztatásnak jelentős aktivizáló szerepe van, vagyis jelentős részben nem munkanélkülieket tett foglalkoztatottá.

A tanulmány megállapításai egy sor újabb kérdést vetnek fel az olvasóban. Jóllehet nem tér ki rá, de más forrásokból tudható, hogy a munkaerőpiaci kínálat a vizsgált időszakban jelentősen bővült.² Egyrészt – ahogy az írásból is kiolvasható – bővült a nyugdíjazás előtt állókkal, bővült a tankötelezettség korhatárának csökkentésével, és bővült a munkaerőpiacra belépő inaktívakkal. „A közfoglalkoztatás minden korábbinál magasabb szintre történő felfuttatásával olyanok is beléptek a munkaerőpiacra, akik hosszú évek óta legfeljebb alkalmilag dolgoztak, tehát közfoglalkoztatásnak határozott kínálatnövelő szerepe volt. „ (KSH, 2016:3)

Milyen kereslet, szívta fel a kínálat növekedését? A 2000-es évek konjunktúrájának foglalkoztatás-bővítő hatása elmaradt a várakozásoktól. (A legmagasabb foglalkoztatási rátát 2006-ban számolták, hivatalos (korrigálás nélküli) értéke 57, 4% volt.)³ Az akkor kialakított szakmai konszenzus szerint strukturális feszültségek húzódnak meg a stagnálás hátterében, aminek egyik legfontosabb eleme a tartós munkanélküliek hosszútávon is érvényesülő magas aránya.⁴ A közelmúltban elindult, a korábbinál kisebb GDP növekedést hozó konjunktúra foglalkoztatási hatása hogy lehet jelentősebb?

Lehetséges, hogy a foglalkoztatás-bővüléshez a munkavállalási hajlandóság feltételrendszerének (a nyugdíjazás, a segélyezés, és a közfoglalkoztatás rendszerének) egyidejű és lényegi átalakítására volt szükség?

A kivonat a Közfoglalkoztatási Statisztikai, Elemzési és Monitoring Főosztályon készült.

² Munkaerőpiaci helyzetkép, 2015
KSH, 2016

<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/munkerohely/munkerohely15.pdf>

³ http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qlf002.html

⁴ Nyugdíj, segély, közmunka
Szerk.: Fazekas Károly-Scharle Ágota
Budapest, 2012
<http://mek.oszk.hu/11400/11433/11433.pdf>